

Nemoguće je danas razmatrati ambiciozniju knjigu pjesama a da se istovremeno ne govori i o modernoj poeziji uopšte. Razlojavanje pojma *modernost*, temžna ika restauraciji nacionalnog klasicizma, potpun sumrak objektivnih kriterija za vrednovanje umjetničkih djela, pripadanje grupi u klanu kao uslov postojanja — eto nekoliko naznačenih razloga zbog čega treba kremiti pozidjalje. Jer, postojeće antologije, zvanične rang-liste *rasnih* pjesnika, nosilaca poetika, više su rezultat prečutnog dogovora zainteresovanih nego li posljedica kolikotolikog objektivnog procenjivanja.

*dodijalo mi je
pisati lijepe pjesme
dodijalo mi je*

Problem s kojim se danas suočava moderna poezija star je skoro koliko i ona sama — na koji način, dakle, jasnim glasom ostaviti svjedočanstvo o sebi i svom tragičnom isjećanju života, prevazilazeći doskorašnji način pjevanja koji ostaje s prošlom vremenom, konstanta kojoj se možemo dreviti, ali koju ne možemo podražavati. Rimski su se pjesnici beskrajno divili svojim grčkim uzorima, ne uspjevši ih dostići gustinom svoga teksta; Eshil, Sofokle, Euripid, a da ne govorimo o Homeru, ostaju gotovo nedostužni vrhuncu vaskolike svjetske poezije. Jedva da tu šta ima tražiti sam Šekspir. Naravno, ne može se zaboraviti Gilgameš, miti Biblijki, ali prednost ipak dajem pojavi velikih Grka. Latinski su pjesnici mijenjali način pjevanja, metar i stil, mijenjali i mijenjajući ipak da ostave svjedočanstvo o svom vremenu, o duhovnom prostranstvu svog vremena. U tome je njihova veličina, bilo da se radi o pjesniku ratarstva, ili o uzноситом Vergiliu.

Goran Babić prihvata poetsku avanturu kao mogućnost svjedočenja o duhu vremena u kome živi, izražavajući ga jezički ubjedljivo i snažno. Njegov koncept poezije prihvata krajnju otvorenost kao polaziste, otvorenost u kojoj nema mesta klasičnoj istatičnosti, traženju i sretno inačenju formi, okamenjenom obrascu uspijeha kod naše konzervativne kritike, tuđoj mužici, ili tuđim stihičkim obrascima (sometna šizofrenija kojom se samo pokazuju veličina prethodnika, čak i sasvim neposrednih). Iako dovoljno poznat u našoj najširoj javnosti, Goran Babić nije pjesnik ovjenčan latorom, jer je neuvhvatljiv. On poeziju ishvata, poput Encesbergera i drugih modernih pjesnika, kao proces. Ali to je opšta definicija modernosti. Verlen je napisao za Bodlera: »Dulボoka originalnost Šarla Bodlera je u tome što, po mom mišljenju, odražava moćno i sutiinski modernog čovjeka.« Poezija svim svojim nejakim stinagama pokusava da uhvati neuvhvatljivo ljudsko biće, koje se ponaša gotovo kao elektron, nemoguće mu je istovremeno odrediti mjesto i naelektrisanje. Unutrašnja tenzija se mijenja, kao što se mijenja krajoličkijem prolazimo. Goran Babić je pjesnik tih promjena, ali i pjesnik stalnih ljudskih istražova. Njega prije svega zanimaju egzistencijalna pitanja — život i smrt, iskušenja života i neizbjegnost smrti. Time dajemo, na neki način, definiciju angažmana modernog umjetnika. S naturalističkom otvorenošću on nam daje stanje logolijele ljudske svijesti isučene s nevoljom. Taj trenutni snimak planetarnog kamjerom ne treba komentara.

*Baraka 34 — b, u tlocrtu,
izgleda kao metafora od iverica.
Historija je njezina, međutim,
dijalektična, ispunjena dinamiton
i vapnom za oči.*

Na izgled, taj stil nije brilljantan, u odnosu na klasični govor je nemaran, mada se ne poseže za avantardističkim pretjerivanjima. Ali, to je samo privid. Ta *nemarnost* je voljna nemarnost, koju mogu postići samo stvarni majstori stiha, kao što je lakoća s kojom on piše dugi postizvani i napokon postignuta lakoća i sigurnost oblikovanja. Jednako u svim svojim knjigama. Babić uspijeva dati visok nivo poetske tenzije, stvarajući neku vrstu neprekidnih poema. I pošto bi u jednoj zbirici ostvario svoju zamisao, posezao bi za drugim oblikom. U tome je njegova modernost i njegov značaj. Oduprijeti se malograđanskim cizeliranjem, kultivisanju tainušnog hrvatskog izvora, pobjeći od lažne Arkadije naših pjesnika na položajima. Biti neuvhvatljiv, uvijek nov, i zato uvijek svoj.

Goran Babić je uspio da izbjegne dvije istvaralačke zamke: da se odupre malograđanskom, provincijalnom, nacionalnom kultu pjesnika, kao barda koji nastavlja plemensku tradiciju, koji govori u ime plemena, ali on, istovremeno, odbija i kosmopolitsku, larpurlartističku konцепцијu koja od poezije zahtjeva da se ne angažuje, jer je angažovanje priljajanje svelog stiha, bijedno služenje. Babić uspijeva svoju poeziju učiniti otiskom vremena, ali je i odjenuti truhom trajnog. Jednostavno, on je mogao uraditi sve i ništa, samo »da je htio«, kako kaže u istoimenoj pjesmi o pjesniku, svom prijatelju Joži Severu. On s radošću piše o svom prijatelju, jer prijatelj se treba sjecati u nevolji, a prava je poezija vječna nevolja svijeta. Babićeva *Musafirhana* je univerzum, iluzija vječnog, svjedok prolaznog, vavilonijska kula života. Ali, nema smisla o *Musafirhani* prijavljati, u mojoj treba boraviti.

Piše: Slobodan Petrović

Knjiga eseja *Paralelni svetovi* Saše Hadži Tančića upotrebljava, kod nas, malo korisćen i zapostavljen način proučavanja literarnog dela — uporednu analizu motiva. Ostajući dosledan svojoj stvaralačkoj vokaciji (psihologija »malih ljudi«, tragičnost egzistencije), Hadži Tančić je za njega novog ugla analizira motive dominante i u njegovim prethodnim delima, zbirci pesama *Zapisan svršice se svet* (1973) i zbirci priovedalačkih *Jevrem, sav u smrti* (1976). Knjiga *Paralelni svetovi* je u svojoj strukturi, u odnosu na objekt ispitivanja, relativno nehomogena, dok je nasuprot, ako se uzme u obzir autorov pristup i tematika komparativne analize, povezana u koherentnu celinu koja omogućava čvrstu konceptciju primene književno-kritičkog postupka. Pet eseja u ovoj knjizi otkrivaju nam autora koji se sasvim dobro snalazi u prostorijama eseističkog pristupa književnom delu, to jest njegovom osnovnom motivu.

U prvom eseju, *Isidora i Andrić: jedna paralela*, Hadži Tančić obraća pažnju na tematsko opredjeljenje pomenutih autora i analizirajući motive smrti, nesrećnog života i propasti u delima *Hronika palanačkog groblja* i *Kuća na osami*, konstatiše stalnu prisutnost dimenzije tragičnosti u prozi ovih uvelikana pisane reči. U ovom slučaju analiza motiva počiva na semantičkom planu. Odabravši psihološki tumačenje kao model interpretacije, autor na primeru dela *Momčila Nastasijevića*, u drugom eseju, uspostavlja korelaciju istog motiva u njegovoj prozi *Priča o nedozvanoj gospodi i gladnom putniku* i u njegovoj poeziji — pesmi *Gospa* — u time nas i uvedu u solidnu upotrebu psihološkog plana tumačenja. Naime, u eseju *Motiv vira u priovedalačkom i pesničkom delu Momčila Nastasijevića* Hadži Tančić korištisti poređenje psihološke i semantičke analize da bi pokazao kako se u ova slučaja radi o introversiranosti i otuđenju ličnosti, duboku tragičnosti zbog postojećih odnosa. Suprotstavljajući različite kategorije književnih formi (poezija-proza), autor u eseju *Realni i metaforički tretman mreža u delu Erika Koša i Milana Dedinca* analizira pojavu mreže »u okvirima tragacija za smislov čovekove egzistencije« (str. 31). Služeći se sintaksicom, semantičkom i psihološkom analizom istovremeno, Hadži Tančić uspostavlja jedan univerzalniji odnos »simboličkog poimanja motiva mreža kao vizije sveukupne otuđenosti čoveka u svetu« (str. 38), ne svodeći pri tom značenjsku vrednost elemenata u uske okvirne.

O koegzistentnom odnosu Popine i Slamnigove pesme o konju kratač je, ali majzanimljiviji eseji u ovoj knjizi. Antropološki centriran, ovaj tekst »saobraćač odnos čoveka prema egzistencijalnim pitanjima, temeljito analizirajući pojavu razaranja čovečnosti — dezintegracije lirske subjekata u pesmama *Konj Vaiska Pope i Radi se o tome da zaustavim konja* Ivana Slamninge. Analitički rekonstruišući poetski sistem pesama, Hadži Tančić uočava problem »čoveka kao nosioca apsolutnog humanog duha kojeg je u latentnom sukobu sa čovekom nosiociem animalnih portiva« (str. 58). Sledstveno tome, autor zaključuje da problemi u ovim pesmama imaju jedno uopštenije značenje, koje je implicitno uključuju u odnos civilizacije prema prirodi ili vremenu u kome ona opstaje.

Autor završava knjigu analizom *Paralelne pesme* Branka Miljkovića. Smatrajući da je motiv izmirenja suprotnosti u osnovi potezije Bramka Miljkovića (str. 65), Hadži Tančić pokušava (što mu i polazi za rukom) da delimično — koliko je moguće u okvirima jedne pesme — loti se poetsko stanovište Miljkovićeve poezijske. Obrazlažući i vršeći formalnu, ali i sadržinsku analizu teksta njegove *Paralelne pesme*, autor zaključuje da Miljković, »pod poetskim radom podržavajući uživanje poetsko stanovište, smiremajući, nepristrasnjajući, ali obuhvatujući umetničko delanje« (str. 70). U ovom slučaju Hadži Tančić tematskom analizom daje doprinos tumačenju poezijske ovog tragičnog i za poeziju prerađenog izgubljenog pesnika.

Autor *Paralelnih svetova* dosledno prati ideju Serža Dubrovskog da jedino dello mora biti simultano tumačeno s više aspekata (psihološkog, semantičkog, ideološkog...), te je stoga uočljiv dijalektički model interpretacije pomenutih struktura. Ne prenaregavajući postavku o »više značnosti književnog dela«, Hadži Tančić je primuđen da, zbor obilja sistema značenja, ipak priljubi jednoj uočljivoj konceptciji: motivskoj analizi, što je u svakom slučaju sasvim dobar potez. Značenje jedinog književnog dela je totalno, ali tek je analizom pojedinačnih elemenata strukture moguće istaći aspektke kojih nisu uočljivi ili se nalaze u dubljim slojevima literarnog objekta. Zbog toga je i kritičarski pristup Hadži Tančića opravдан, a utoliko dobija na vrednosti što je plan analizirati višedimenzionalan: semantički, antropološki, sintaktički i psihološki, a iz esejičkih prilogova uočljive su i mogućnosti komparativne motivske analize, koje su i iskorisćene. U delima kojima analizira Hadži Tančić se trudi da ostvari *materijalističko čitanje* (J. Čaćin), što omogućava i primenu solidno razvijenog kritičarskog pristupa i postupka. S obzirom na književno-istorijski kontekst, Hadži Tančić se opredeli za stvaraocu o čijem delu konačna ocena nije donesena i svojim esejima daje lep i iskroman prilog valorizaciji stvaralaštva ovih autora.